

SPECIFICS OF THE COMPOSER REALIZATION OF DIKO ILIEV

Abstract: The composers' works is benchmark that Diko Iliev figure prominently in our musical culture. As the author of a very interesting and exciting Danube ring dances, his name became theirs synonym. The focus in the present statement are the factors guiding the course of its composer development: natural musical and composing giftedness, instrumental realization, influence of the brass bands, contacts with the bandmasters.

Author information:

Todorka Malcheva
Assoc. Prof., PhD , Lecturer Department of Music
Aesthetics, Music Education and Performance
at "Konstantin Preslavsky" - University of Shumen
✉ malcheva@mail.bg
🌐 Bulgaria

Keywords:

Composer, brass bands, people for brass band.

“Щастлив композитор – създава музика за свирене, а народът я превърнал в песен!”

[Кауфман, Н., 1990:”Дарители”]

Композиторското творчество е показател, според който фигурата на Дико Илиев заема видно място в нашата музикална култура. Като автор на изключително красивите и вълнуващи дунавски хора, неговото име се превръща в техен синоним. От друга страна, формата на инструменталната им реализация – духовите оркестри – разширява очертаването на тази синонимност. Така, назоваване името на музиканта ни отвежда към жанра на българските хора за духов оркестър, за чийто основоположник се счита той [Кауфман, Н., 1991:7].

След инструменталната и капелмайсторската изява, композирането при Дико Илиев е поредна негова музикална реализация. Този факт очертава една широко скроена личност, изцяло посветила се на очертаните музикални насоки, в които през целия си активен творчески живот Дико Илиев се разгръща пълноценно и всеотдайно. Независимо от неразривната единност на коментираните музикални изяви, композиторската дейност измежду тях е преобладаваща. Това е дейността, на която музикантът се посвещава, както в радост, така и в неволи. Има се предвид създаването на творби от Дико Илиев дори в такива непосилни моменти като загубата на родно дете: Такава творба е хорото “Александрийка”, маршът “Ударът на съдбата”. Това обстоятелство е потвърждение на думите на самия композитор, според когото “Мъката и тя ражда музика, но боли, когато се ражда такава музика...” [Маркова, 2003:44].

Непрестанното композиторско търсене и впечатляващо реализиране дава основание за определяне творческата дейност на музиканта като основно значима сред останалите музикални реализации на композитора. Името на Дико Илиев е равнозначно на определянето композитор, макар и тази негова надареност да е самородна. Затова и днес, толкова години след кончината на тази феноменална личност, достатъчно е само назоваване името на музиканта, за да прозвучи в съзнанието експресивното начало на вечното “Дунавско хоро”. По същия начин енергичната и красива мелодия на “Искърско хоро” отвежда към Дико Илиев и към магията на неговото творчество.

За реализирането на това творчество, както и за разгръщането на композитора у Дико Илиев, роля и влияние оказват обстоятелства, даващи основания за определянето им като фактори, насочващи протичането на неговото композиторско развитие. Като такива се дефинират някои житейски моменти, както и определени характеристики на композитора.

Обобщаването им би могло да се обособи в няколко направления.

1. Природна музикална и композиторска надареност.

Определянето на композиторските умения на Дико Илиев като самобитни, от една страна, е обяснимо с немотното му семейно положение, предоставило възможност за обучение единствено до четвърто отделение /стар стил/. От друга страна, в потвърждение за самородността на композиторския талант се явяват и думите на самия музикант: *“Пуста болест е това, ей, не можеш се отърва. Уж легнеш да спиш, а в главата ти напирва музика, песен звучи. И се отказваш да спиш, ставаш и сядаш пред нотната тетрадка, та пишееш това, дете иде от вътре, от душата ти...”* [Маркова, 2003:54]. Това вдаване в песните и композирането не може да бъде получено по академичен път. Такова срастване е творческо призвание, което или го имаш, или не. Именно това увлечение на Дико Илиев по музиката и композирането, с които го е надарила природата, е ключът към творческите му успехи. Така, независимо от минималната си обученост, благодарение на своята природна надареност, любознателност и усърдност, бидейки музикантски ученик в Орхание /Ботевград/, Дико Илиев сравнително бързо навлиза в областта на музикалните познания. В процеса на съчиняване на своите шедьоври Дико Илиев не съставя композиционен план, не планира насочеността на музикалната си мисъл: *“Темите на хорото се раждат постепенно в съзнанието...Оставя ги да зреят, да се оформят по свой път и след като “отлежат”...направо разписва щимове на готовата творба за духов оркестър.”* [Кауфман, Н.:”Отечествен фронт”]. Така при него музикалните идеи бележат постоянно присъствие в съзнанието и в сърцето му. Композиторият пише и редактира, докато сам одобри звуковото протичане на съчинената творба [Малчева, 2008]. Всички тези факти потвърждават само и единствено неговата самородна надареност.

2. Инструментална реализация.

Спрямо този показател основно се има предвид насочеността на Дико Илиев към духовите музикални инструменти, проявила се в изключително ранен етап от неговото жизнено-творческо реализиране. Започвайки от саморъчно издяланите свирки, преминавайки през пристрастяването към флигорната, инструменталното реализиране на музиканта достига завидно развитие чрез практическото овладяване на почти всички инструменти от състава на духовите музикални инструменти. Така ранната му инструментална ориентираност очертава, от една страна, предназначението на композициите му – това са творби, писани и изпълнявани от духови оркестри. От друга страна, тези обстоятелства обясняват лекотата и удоволствието, с които Дико-Илиевите творби се изпълняват.

3. Амбиция и трудолюбие при овладяване на музикални познания.

Амбициозното трудолюбие е изключително качество на Дико Илиев. Благодарение на него и на практиката си в духовите оркестри, той усвоява от своите капелмайстори техния опит и музикални знания, придобити в престижни европейски консерватории. По този начин Дико Илиев усвоява максимум обем музикални познания, необходими му при извяване на композиторските умения. Благодарение на тези си качества той се преборва и преодолява бедността, явила се като пречка на пътя му към музикалния професионализъм.

4. Контактите капелмайстори – Дико Илиев.

Тези отношения са много плодотворни за музиканта. Освен че се превръщат в източник на музикална грамотност, те на практика се оказват школата, през която преминава композиторият. Всички капелмайстори, под чието ръководство е работил Дико Илиев – Димитър Харалампиев, Йосиф Кубичет, Александър Вейнер, Тодор Хаджиев – неминуемо

откриват неговия композиторски талант и желанието му за широко разгръщане и реализиране. Капелмайсторите изразяват учудване и възхищение от изключителното усърдие на оркестранта, от непрестанното му желание за свирене и композиция, от самородната му дарба, на което се дължи и тяхната отзивчивост.

5. Работоспособност, постоянство и усърдие в процеса на композиране.

Тези качества регистрират постоянство, както в композиторската дейност, така и в целия творчески живот на музиканта. Удивително се явява тяхното присъствие предвид отсъствието на оптимални условия за творческа дейност. Има се предвид, че композитора не разполага с пиано /като повечето композитори/, с което да се подпомага в процеса на работа. Пише с едната ръка често на коляното си сред природата, а с другата ръка – тактува. Звучността на написаното сверява на своя акордеон или на баритона [Цаков, 1977: "Български воин"]. Независимо от това, Дико Илиев композира с постоянно усърдие, нищо че ще мине почти година, докато новото хоро бъде изцяло готово [Кауфман, Н., 1991:7].

Така композитора твори мелодия след мелодия. Как става това? *С непрестанен труд, постоянство и талант.* Тази специфика на композиторския процес при музиканта в действителност е ключът към продуктивността на уникалния композитор и към въздействието на неговото творчество.

6. Влиянието на духовите музика.

След Освобождението и особено през първите десетилетия на XX век духовите оркестрови формации получават широко разпространение в родния край на композитора – Северозападна България. Привличането, което тези състави упражняват върху Дико Илиев, постоянното инструментизиране в тях, загрижеността му за техните репертоарни потребности – всичко това провокира неговите творчески опити и определя тяхната адресираност. През целия си живот той пише творби само за духов оркестър. Като един истински апостол неуморно обикаля села и градове в родния си край и създава нови и нови духови музика и успоредно с това – повече произведения за тяхното репертоарно попълнение.

Разгръщането на композитора Дико Илиев, започнало от ранните му юношески години, продължава през целия му активен творчески живот. Това е един продължителен процес, бележещ няколко стадии. Подразделянето е определено, както на база етапността в композиторското развитие, така и спрямо композиторския принос на съответното ниво.

I. Начални композиторски прояви.

Наличието на такива се долавя и открива още у музикантския ученик Дико Илиев. Повод за такава констатация дава любимото занимание на 13-годишния юноша – да нотира мелодии, звучащи в неговото съзнание. Това се оказва завладяващо за още детската натура и затова запълва всяко свободно време на момчето. Оказва се, че хобито на младежа става определящо за неговата творческа реализация в бъдеще.

14-годишен, Дико Илиев композира и първата си мелодия /"Сварила мама боб, сварила леща"/. Тези изяви се явяват начало на композиторската му реализация.

II. Първата композиторска творба.

Коментираните ранни композиторски прояви еволюират с годините. През 1917 година техен израз е първата авторска творба. Написано сред окопите на Серетския фронт, "Искърско хоро" е дебютът на 19-годишния юноша.

Възторгът и радостта, с които войниците приемат хорото, Дико Илиев ще помни цял живот. Според Блекинг всички преживяват музиката като извор на човешката душевност, което

“прави хората сензитивни, осигурява сензомоторни канали” за комуникация и дава възможност за възприемането на музиката от слушателите [Пейчева&Димов, 2002:94].

По принцип сред войниците на фронта цари особена сензитивност. Но тя е провокирана в още по-голяма степен от първото Дико-Илиево хоро. Звукото му реализиране от полковия духов оркестър и приповдигнатото настроение, което то предизвиква, бележат възприемане на композиторската душевност, документирано сензомоторните нишки за комуникация между слушател и творец. Нейният музикален изказ бележи първия си успех посредством своята изключителна приближеност до сърцето на българина. Налице е непосредствено емоционално музикално вливане от душевната сензитивност на Дико Илиев в тази на слушателите – бойците от средите на обикновения български народ, в резултат от това, че самият композитор е един от тях. Именно този факт откроява “сензомоторните канали” между Дико-Илиевата музика и слушателите. Това обстоятелство обяснява и защо “Дико Илиев черпи идеи и вдъхновение от своя народ”, които реализира в музиката си посредством богатата ѝ звучност и неповторима ритмика. По този начин той “връща на народа своето преживяване”, пресъздава болката и страданията на хората, техните радости и оптимизъм [Малчева, 2008].

III. Ранен композиторски период.

Като такъв се очертават годините от 1918 – 1931. Това е периодът, който започва след отшумяване на военните действия около Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война, в които Дико Илиев взема участие като оркестрант в състава на Орханския полкови духов оркестър, и приключва в 1931 година – до момента, в който композитора постъпва на работа в Оряховския гарнизон. Периодът за Дико Илиев се характеризира с освобождаване от спомените за стресиращата военна атмосфера и потапяне в непосилното ежедневие на отрудения българин. През тези години той насочва творческия си импулс в полза на българина и на неговата потребност от душевна разтуха. За целта той посвещава хората: “Веселият Иванчо”, “Тодорка”, “Самоковско хоро” и др. Още от своето начало композиторската ориентираност се явява жив отклик и на репертоарните нужди на сформирания от него духови състави, чиято численост непрестанно нараства. Така мотивирана, творческата дейност на Дико Илиев започва, очертавайки началното стъпало на предстоящото ѝ активно композиторско извяване.

IV. Оряховски период.

Този жизнено-творчески период за Дико Илиев е най-динамичният в творческо отношение. Очертаващ се, както като най-продължителен – 42 години, така и като най-плодотворен, това е периодът, който спрямо този показател ще се помни. Животът на Дико Илиев в Оряхово с неговата силно вълнуваща музиканта Дунавска атмосфера в унисон с активната удовлетвореност от работата му в Гарнизонната музика на местния 36-ти Козлодуйски пехотен полк се явяват стимулиращи компоненти за особено активен творчески процес. Тази пикова композиторска изявеност се характеризира не само с многобройност на композиции. Това е периодът, през който са сътворени най-впечатляващите творчески образци: хората “Дунавско хоро”, “Пробуждане на пролетта”, “Александрийка”, “Веселото Санче”, “Весела младост” и много други, както и редица маршове.

Определянето и систематизирането на факторите и етапите спрямо композиционното присъствие у Дико Илиев е важно условие в процеса на детайлно проследяване развитието на композитора. С не по-малка значимост са дебатирания проблеми и за задълбочено вникване в неговото творчество, за отдаване нужното признание на този уникален творец.

References:

1. **Kaufman, Nikolay, 1990:** "Melodii za duhov orkestar". V: "Dariteli", br. 3, s. 34-35.
2. **Kaufman, Nikolay, 1991:** "Diko Iliev". V: Problemi na balgarskia folklor/9, Sofia, 5-13.
3. **Kaufman, Nikolay, 1988:** "Dunavskite mu hora sa v kravta ni". V: "Otechestven front", br. 12851, 16.II., s. 4.
4. **Malcheva, Todorka, 2008:** Deloto na Diko Iliev v balgarskata muzikalna literatura, Disertatsia.
5. **Markova, Tsvetana, 2003:** Dunavsko horo, zakicheno s aleno mushkato. Vratsa.
6. **Peycheva, Lozanka, Ventsislav Dimov, 2002:** Zurnadzhiskata traditsia v Yugozapadna Bulgaria. Sofia.
7. **Tsakov, Tsvetan, 1977:** "Vsichki igraem na horoto mu". V: "Balgarski voin"/9, s. 8-11